

ДИСЕРТАЦІЙНІ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПРОБЛЕМ ВІЙСЬКОВО-ПРОФЕСІЙНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ

Дмитро Закатнов, к.пед.н.

Інститут професійної освіти НАПН України, м. Київ, Україна

Російська агресія та її наслідки ще довгий час суттєво впливатимуть на соціально-економічний розвиток України. Зокрема, відновлення та розвиток її економіки значним чином вплине на структуру зайнятості населення, а необхідність зміцнення Збройних сил України – на зміст, форми та методи підготовки молоді до захисту Батьківщини та вибору військових професій як напряму власного професійного розвитку. Одним із дієвих засобів розв'язання зазначених актуальних проблем є професійна орієнтація та її окремий напрям – військово-професійна орієнтація. Військово-професійній орієнтації (далі – ВПО) молоді приділяється велика увага як на загальнодержавному рівні (Закон України «Про військовий обов'язок і військову службу», Закон України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» та ін.), так і на рівні Збройних сил України та інших силових структур (наказ Міністерства оборони України «Про затвердження Інструкції про організацію та проведення військово-професійної орієнтації молоді та прийому до вищих військових навчальних закладів та військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти» та ін.).

У нормативно-правовому полі ВПО визначається як складова державної системи забезпечення зайнятості населення та військово-патріотичного виховання молоді, яка включає комплекс заходів соціально-психологічного, інформаційно-комунікативного характеру щодо формування військово-професійної спрямованості, поступового накопичення інформації та отримання нових даних про загальнолюдські, спеціальні здібності та професійну придатність громадянина до військової служби у Збройних Силах України та інших військових формуваннях держави, утворених відповідно до законів України. Військово-професійна орієнтація молоді включає: військово-професійне інформування; військово-професійні консультації; військово-професійний відбір, військово-професійний добір (Міністерство оборони України, 2014).

У довоєнний період в Україні було виконано низку дисертаційних робіт, захищених за спеціальностями освітньої галузі «Педагогіка», у яких проблема ВПО розглядалася у різних контекстах. Так, у дослідженні В. Івашковського (2002) було визначено педагогічні умови формування готовності старшокласників до служби в Збройних силах України. Автор зазначив, що формування готовності особистості до служби у Збройних Силах України в контексті її загального розвитку відбувається у процесі засвоєння нею певного суспільного досвіду. Зміст, форми і методи формування у старшокласників позитивного ставлення до служби в Збройних Силах України в процесі позакласної роботи з фізичної культури визначено у

дисертації О. Гончаренка (2011). Автором зокрема теоретично обґрунтовано педагогічну технологію формування у старшокласників позитивного ставлення до служби в Збройних Силах України в процесі позакласної роботи з фізичної культури. У контексті проблеми формування військово-професійної спрямованості досліджувалася проблема ВПО К. Єргідзей (2021). У дисертаційному дослідженні теоретично обґрунтовано та розроблено структурно-функціональну модель процесу військово-професійної орієнтації ліцеїстів закладів спеціалізованої середньої освіти військового профілю. На професійне самовизначення та професійне становлення особистості суттєво впливають її ціннісні орієнтації. Результати дослідження цього педагогічного феномену у контексті ВПО розкрито у дисертаційному дослідженні Ю. Горбенка (2006). Робота присвячена вивченню основних факторів, що впливають на становлення ціннісних орієнтацій військовослужбовців у процесі професійної підготовки. Автором встановлено, що процес оцінювання та встановлення значимості цінностей відбувається паралельно на свідомому та підсвідомому рівнях і при цьому утворюються ієрархії цінностей, які не збігаються між собою.

Відсіч агресору дають не лише Збройні сили України, але й, відповідно до статті 12 Закону України «Про оборону України» (2023), також Прикордонні війська України, Служба безпеки України, Міністерство внутрішніх справ України, війська Цивільної оборони України, інші військові формування, утворені відповідно до законів України, а також відповідні правоохоронні органи. За такого підходу правомірно розширити поле діяльності військово-професійної орієнтації й на зазначені вище силові структури. Організаційно-педагогічні умови професійної орієнтації старшокласників на службу в органах внутрішніх справ (ОВС) України розкрито у дисертаційному дослідженні Т. Колісник (2005). Під професійною орієнтацією старшокласників на службу в ОВС України авторка розуміє систему педагогічних заходів, спрямованих на надання учням допомоги у свідомому професійному самовизначенні в правоохоронній галузі. Однією з визначальних організаційно-педагогічних умов професійної орієнтації старшокласників на службу в органах внутрішніх справ України дослідниця визначає формування в них готовності до свідомого вибору професії правоохоронця. Психологічні особливості кар'єрних орієнтацій військовослужбовців досліджувалися А. Поплавською (2006). У її дисертаційному дослідженні розкрито сутність професійної кар'єри військовослужбовців, основні її типи, психологічні чинники, що впливають на кар'єрне зростання військовослужбовців у військових організаціях. Окремі аспекти проблеми розвитку кар'єри військовослужбовців у системі післядипломної військової освіти висвітлено у дослідженнях Р. Торчевського (2012) та В. Шемчука (2012). У дисертаційній роботі Р. Торчевського обґрунтовано та експериментально перевірено педагогічну модель і методика розвитку управлінської культури майбутніх магістрів військового управління в системі післядипломної освіти та уточнити критерії оцінювання її розвиненості. Педагогічні умови розвитку управлінського мислення

майбутніх магістрів військового управління в системі післядипломної освіти розкрито в дослідженні В. Шемчука.

Сказане вище дозволяє стверджувати, що проблемі військово-професійної орієнтації присвячено значну кількість дисертаційних досліджень вітчизняних вчених, проте, під час військової агресії РФ та у післявоєнний період потребуватимуть перегляду та переосмисленню її мета, зміст, форми та методи.

Ключові слова: військово-професійна орієнтація, дисертаційні дослідження, освітня галузь «Педагогіка».

Література

Гончаренко, О. С. (2011). Формування у старшокласників позитивного ставлення до служби в Збройних Силах України в процесі позакласної роботи з фізичної культури. PhD Thesis. Луганськ.

Горбенко, Ю. Л. (2006). Особливості становлення ціннісних орієнтацій у процесі професійної підготовки військовослужбовців. PhD Thesis. Київ.

Єргідзей, К. В. (2021). Педагогічне моделювання військово-професійної орієнтації ліцеїстів закладів спеціалізованої середньої освіти військового профілю. PhD Thesis. Київ.

Закон України «Про оборону України», № 1932-ХІІ, 2023.

Івашковський, В. В. (2002). Педагогічні умови формування готовності старшокласників до служби в Збройних Силах України. PhD Thesis. Київ.

Колісник, Т. П. (2005). Організаційно-педагогічні умови професійної орієнтації старшокласників на службу в органах внутрішніх справ України. PhD Thesis. Кіровоград.

Міністерство оборони України. (2014). Про затвердження Інструкції про організацію та проведення військово-професійної орієнтації молоді та прийому до вищих військових навчальних закладів та військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти, № 3600.

Поплавська, А. П. (2006). Психологічні особливості кар'єрних орієнтацій військовослужбовців. PhD Thesis. Київ.

Торчевський, Р. (2012). Педагогічні умови розвитку управлінської культури майбутніх магістрів військового управління в системі післядипломної освіти. PhD Thesis. Київ.

Шемчук, В. А. (2012). Педагогічні умови розвитку управлінського мислення майбутніх магістрів військового управління в системі післядипломної освіти. PhD Thesis. Київ.